

LiBeRtE
yayınları

Mises, Ludwig von, *Bürokrasi*, çev: Atilla Yayla ve Feridun Ergin, Ankara: Liberte Yayınları, Mart 2018.

Ö Z G Ü R L Ü K K L A S İ K L E R İ

LUDWIG VON MISES
BÜROKRASİ

LiBeRTE

Bürokrasi

Ludwig von Mises

Çeviren: **Atilla Yayla ve Feridun Ergin**

ISBN: 978-975-6877-26-5

Liberte Yayınları® / 40

3. Baskı: Mart 2018, 2. Baskı: Eylül 2009, 1. Baskı: Nisan 2004

© 2018, Liberte Yayınları®

© 2010, Liberty Fund, Inc.®

Kitabın tercümesi Liberty Fund, Inc. tarafından alınan izin ile basılmıştır. Kitap *Bureaucracy* © adıyla yayınlanan 1972 tarihli baskısı esas alınarak © 2007 editöryal ilaveleriyle Liberty Fund, Inc. İngilizce baskısından tercüme edilmiştir. İlk olarak Yale University Press tarafından 1944'te yayınlandı. Tüm hakları saklıdır.

This translation is reproduced with permission from Liberty Fund, Inc. It is translated from the English version of *Bureaucracy* © renewed 1972 by Liberty Fund, Inc.; editorial additions © 2007, by Liberty Fund, Inc. Originally published by Yale University Press © 1944. All rights reserved.

Yayın Koordinatörü: **Emre Turku**

İç Tasarım: **Liberte Yayınları**

Kapak Tasarımı: **Mesut Koçak**

Baskı: **Tarcan Matbaası**

Adres: İvedik Cad. Mercan 2 Plaza, No: 417, Yenimahalle, Ankara

Telefon: (312) 384 34 35-36 | Faks: (312) 384 34 37 | Sertifika No: 25744

LiBeRtE
yayıncı grubu

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-mail: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 16438

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Ludwig von Mises

Ludwig Heinrich Edler von Mises (1881-1973) demiryolu mühendisi bir babanın oğlu olarak 29 Eylül 1881'de Lemberg, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda (şimdi Ukrayna sınırları içindedir) doğmuştur.

Modern liberteryenizm hareketinde büyük etkisi olmuş Avusturyalı ekonomist, tarihçi, filozof ve yazar 19 yaşında Viyana Üniversitesinde hukuk ve idari bilimler eğitimine başlayan Mises, Carl Grünberg ile idari bilimler tarihi üzerine çalışırken 1903'te Carl Menger'in *İktisadin Prensipleri* kitabını okumasıyla tarihçi bakış açısından kurtularak ekonomi üzerine odaklanmaya başlamıştır. 1906'da doktorasını alarak finansal yönetici olarak kamuda çalışmaya başlamış, sonrasındaysa bürokrasinin işleyişinden rahatsızlık duyarak bir hukuk firmasında stajyer olarak 2 yıl çalışmıştır. Bu sırada Avusturya İktisat Okulu'nda ekonomi dersleri vermeye başlamış, böylelikle Carl Menger'in temelini attığı Avusturya Okulu'nun Eugen von Böhm-Bawerk geleneğinden ikinci kuşağını Hans Mayer ve Joseph Alois Schumpeter ile birlikte oluşturmuştur. Daha sonra 25 yıl çalışacağı Viyana Ticaret Odasında işe başlamış, 1934-1940 döneminde Nazilerden kaçmak için Viyana'dan ayrılarak Cenevre Üniversitesinde ders vermeye başlamış ancak baskıların artmasıyla 1940'ta ABD'ye göç etmiştir. 1945'te New York Üniversitesinde konuk öğretim görevlisi olmuş ve 1969'a kadar burada çalışmalarına devam etmiştir. Bu dönemde verdiği seminerlerle Murray Rothbard, Hans Sennholz, George Reisman, Ralph Raico, Leonard Liggio ve Israel Kirzner gibi liberteryen aydınların yetişmesine katkıda bulunmuştur.

Bazı Eserleri:

The Theory of Money and Credit (Para ve Kredi Teorisi), 1912.

Socialism: An Economic and Sociological Analysis (Sosyalizm: Ekonomik ve Sosyolojik Bir Analiz), 1922.

Liberalism or the Free and Prosperous Commonwealth (Liberalizm veya Özgür ve Müreffeh Millet), 1927.

A Critique of Interventionism (Müdahaleciliğin Eleştirisi), 1929.

Human Action: A Treatise on Economics (İnsan Eylemi: Ekonomi Üzerine Bir Bilimsel İnceleme), 1949.

The Anti-Capitalistic Mentality (Anti-Kapitalist Zihniyet), 1956.

İÇİNDEKİLER

Takdim	9
Önsöz	13
Giriş	17
BİRİNCİ BÖLÜM	
Kâr Zihniyeti ile İşletmecilik	37
İKİNCİ BÖLÜM	
Bürokrasi Sistemi	57
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
İktisadî Devlet Teşekküllerinde Bürokrasi	77
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Hususî İşletmelerde Bürokrasi	85
BEŞİNCİ BÖLÜM	
Bürokrasinin İçtimaî ve Siyasî İhtilatları	97
ALTINCI BÖLÜM	
Bürokrasinin Psikolojik Neticeleri	119
YEDİNCİ BÖLÜM	
Hastalığın Tedavisi Kabil midir?	139
Sonuç	155
Sözlük	161

Takdim

MUHTEŞEM BİR ESERİ DAHA ÜLKEMİZ OKUYUCUSUNA sunmaktan, Liberte Yayınları adına, gurur ve sevinç duyuyorum. Aslında büyük filozofun bu kitabı, çok önceleri, 1947’de, Türkçemize, Feridun Ergin’in çevirisiyle Türk Ekonomi Kurumu’nun yayını olarak kazandırılmıştı. Ne yazık ki sonraki yıllarda Türkiye’nin liberal filozoflara sırtını dönmesi, birçok eser ve yazar gibi Mises’in ve eserlerinin de gölgede kalmasına yol açtı. 1940’larda Hayek ve Mises gibi filozoflardan haberdar olan ve çeviriler yapan Türkiye, ancak 40-45 yıllık bir aradan sonra yeniden bu önemli isimleri hatırlayabildi. Hatırladı ama, bu aranın fikir hayatımızda yarattığı boşluk henüz doldurulabilmiş değil.

Feridun Ergin’in gayet başarılı biçimde dilimize aktardığı Bürokrasi’nin yazarı Ludwig von Mises Avusturya İktisat Okulu’nun 20. yüzyıldaki en önemli temsilcisi olarak kendini kabul ettirmiştir. 1881’de Viyana’da doğan Mises tahsilini doğduğu yerde tamamlamış ve 1906’da hukuk doktorası al-

mıştır. 1913’de Viyana Üniversitesinde doçent olmuştur. Birinci Cihan Harbi’nde yedek-subay olarak görev yapmıştır. Sadece akademik çevrelerde bulunmamış, iktisat hayatının içine de dalmıştır. Viyana Üniversitesinde bulunduğu sıralarda Ticaret ve Sanayi Odası Sekreterliği yapmıştır. Bu yıllarda Hayek’le tanışmış ve onu etkilemiştir. Nazizmin yükselmesi ve Avusturya’nın Alman işgâli altına girmesi üzerine önce İsviçre’ye daha sonra Amerika’ya göç etmiştir. ABD’de de etkili fikir çalışmaları yürütmüş ve izinden gelen pek çok önemli isim için feyiz kaynağı olmuştur.

Ludwig von Mises hem sağ hem sol totaliterizme karşı son derece başarılı bir fikir mücadelesi yürütmüştür. Birçok liberal yazar gibi dünyanın geleceğini fikir savaşının belirleyeceğine inanmış ve bu inancında haklı çıkmıştır. Önce faşist-Nazi çevreler sonra sosyalist çevreler tarafından tecrit edilmek istenmesine ve zaman zaman yalnızlık dönemleri yaşamasına rağmen hiçbir zaman doğruyu savunmaktan korkmamış ve yorulmamıştır. Çünkü gerçeğe inanmıştır. İşte size Mises’in gerçeğe bağlılığını yansıtan ifadeleri: “Sahte peygamberlerin usullerini taklide lüzum yoktur. Onları susturmaya ve aforoz etmeye çalışmak da beyhudedir. Yalancılar hakikatten ürkerler ve meydana çıkmasını önlemeye gayret ederler. Fakat hakikatı müdafaa edenler, kendi haklarına güvenmelidirler. Hakikat yalandan korkmaz ve yalana karşı mukavemet edebilir. Propagandacılar hikaye uydurmaya ve gençleri zehirlemeye devam etsinler. Fakat neticede onların muvaffakiyetsizliğe uğramaları mukadderdir.”

Bürokrasi’den öğreneceğimiz çok şey var. Bunlar arasında faşizm ve sosyalizmin totaliterizm yaratmada aynı yatağı pay-

laşmaları; bazılarının iddiasının tersine piyasa ekonomisinin faşizmin panzehiri olması; bürokrasinin özel kesimden farklılığını yaratan şeyin kişiler ve kişilikler değil, motivasyonlar olması; sosyalizmin gerçekleşmesi imkânsız ve medeniyetin zıddı bir teori teşkil etmesi; tenkit ruhunun kaybolmasının medeniyeti tehlikeye düşürmesi; fikir özgürlüğünün kaybolduğu yerde şarlatanların halkı aldatma imkânlarının artması; cemiyetin ve hükümetin dâhilerin yetişmesine bir katkısının olmaması; devlet memurluğunun hiçbir şekilde kutsallık taşıyamaması, karın doyurmak için yapılan diğer işler gibi bir iş olması hemen dikkat çekenlerdir. Ayrıca filozofun demokrasiyle ilgili şu kavrayışına hayran olmamak elde değildir: “Büyük bir seçmen kütlesi hükümet parası ile geçindiği takdirde, temsili demokrasilerin yaşayabilmelerine imkân yoktur. Parlamento azaları kendilerini vergi mükelleflerinin değil, fakat aylık, ücret, yardım ve iane alanların vekilleri addettikleri zaman, demokrasi ölmüş demektir.” “Eğer iktisadî devlet müdahalesi gittikçe artar, daireler memurlarla dolup taşar, malî yardımlar ve ianeler çoğalır ise, halk idaresine karşı beslenen itimadın kaybolması mukadderdir.” Mises’in esmer, tıknaz, şişman Nazi liderlerinin sarışın, ince, mavi gözlü, uzun boylu Ari ırk adına ırkçılık yapmalarına, Lenin’in posta idaresini ideal iktisadî yapılanma olarak görmesine işaret etmesi ise insan zihninde ilginç çağrışımlar yapmaktadır.

Fakat kitaptaki tezler arasında biri benim özellikle ilgimi çekmektedir. Bu, münevver tabakanın, aydınların propagandaya çok kolay kapılmalarıdır. Aynı hususa Hayek de *Kölelik Yolu*’nda işaret etmiştir. Ne yazık ki okumuş yazmış takımı Avrupa’da faşizme karşı da, Nazizme karşı da, sosyalizme karşı da ciddi bir direniş göstermemiştir. Direniş bir yana, bu sis-

temlerin payandası olmuştur. Avrupa'daki bu “grand” örnekler daha küçük çapta başka yerlerde tekrarlanmıştır. Bu tezi doğrulayan örnekler arasında herhalde ülkemizi de saymak yanlış olmayacaktır.

İlk baskısı 1947’de yapılan bu eseri, diline hiç dokunmadan, sadeleştirme ve herhangi bir değişiklik yapmadan yayınlama-ya karar verdik. Müdahaleye hakkımız olmadığını düşündük; zira, Feridun Ergin çok başarılı bir çeviri yapmış ve ortaya bir çeşit sanat eseri çıkarmıştı. Bu esere gereksiz müdahale hem haksızlık olur, hem de anlam kayıp ve kaymalarına yol açabilirdi. Bu yüzden okuyucu kitapta anlamlarını bilmediği bazı kelimelerle karşılaşabilir. Temennim bunun okuyucuyu kitabı okumaktan vazgeçmek yerine eserin sonuna okumayı kolaylaştırmak için eklenen küçük sözlüğü kullanmaya teşvik etmesidir. Bu mini sözlüğü kullanma zahmetinin, bu kitabın zenginliğinden yararlanmak için cüz’i bir maliyet olarak kabul edileceğine inanıyorum. Ayrıca, sözlüğü hazırlayan Gözde Ergören Ünlü ve Mürşide Karataş’a teşekkür ediyorum.

Bu eserin ülkemiz fikir ve kültür hayatına yararlı olması temennisiyle sizi *Bürokrasi* ile baş başa bırakıyorum.

Atilla Yayla
21 Eylül 2000, Ankara

Önsöz

BUGÜNKÜ İÇTİMAÎ VE SİYASÎ MÜCADELELERİN MEVZUUNU teşkil eden başlıca mesele; hürriyet, hususî teşebbüs ve ferdî mes'uliyetin kaldırılarak yerine “sosyalist devlet” gibi muazzam bir cebir ve tazyik cihazının ikame edilip edilemeyeceğidir. Ferdietçilik ve demokrasi, yerini otoriteye dayanan totaliter rejimlere bırakacak mıdır? Vatandaş, başındakilerin emirlerine mutlak surette itaate mecbur ve iş mükellefiyetine tâbi bir “kul” hâline gelecek midir? Halk, kendi hayatını dilediği şekilde tanzim etmek, gayelerini ve vasıtalarını bizzat seçmek gibi en kıymetli haklarından mahrum edilecek midir?

Zamanımızda, sosyalizm davasının zafer yolunda ilerlediği görülmektedir. Değerli İngiliz devlet adamı William Harcourt'un yarım asır önce söylediği gibi: “Artık hepimiz sosyalist olduk.”* O vakit biraz mevsimsiz telâkki edilen bu söz bir

* G. M. Trevelyan, *A Shortened History of England*, London, 1942 sahife: 510.

zamanlar hürriyetin beşiği olan Büyük Britanya için bugün bir hakikattir. Aynı sözler, diğer Avrupa memleketleri hakkında da tekrarlanabilir. Yalnız Amerika Birleşik Devletleri'nde, sosyalizme taraftar ve aleyhtar olanlar arasında cereyan eden mücadele henüz netice vermemiştir.

Sosyalizm ile kapitalizm arasındaki çarpışmanın ortaya çıkardığı meseleler, muhtelif zaviyelerden tetkik olunabilir. Bu büyük davayı bürokrasi teşkilâtının genişlemesi bakımından incelemekte fayda görmekteyiz. Bürokrasi rejiminin tahlili, fikir mücadelelerinin ruhunu teşkil eden meseleler üzerinde mükemmel teşhis fırsatları vermektedir.

Bürokrasi, son yıllar zarfında süratli bir inkişaf seyri geçirmiştir. Yalnız Anglo-Sakson memleketlerinde, dünyanın diğer bölgelerine nispetle, bürokrasinin henüz sathî bir şekilde sirayet etmiş bulunduğu söylenebilir. İngiltere ve Amerika'da, bürokrasinin ancak muayyen bazı tipik belirtilerine rastlanmaktadır.

Bu itibarla, kırtasiyeciliğin bir anane hâlinde yerleşmiş bulunduğu memleketlerde rastlanan hadiseler dikkate alınmaksızın yapılacak araştırmalar eksik kalmaya mahkûmdur. Bu mevzu ile alakalı tetkiklerde; Fransa, Almanya ve Rusya gibi klâsik bürokrasi memleketlerindeki tecrübelerin tahlil edilmesi zaruridir.

Bürokrasi bakımından, Avrupa memleketlerini İngiltere ve Amerika'dan ayıran derin bir zihniyet farkı vardır. Obrigkeitsmefhumu ve halk içinden çıkmamış otoriter hükûmet sistemi, Anglo-Saksonların bilmedikleri bir şeydir. Siyaset terbiyesini Milton, Paine, Bentham veya Stuart Mill'den alan bir insan için, Almanların Obrigkeitsmefumu ile ne ifade etmek iste-

diklerini ve Obrigkeits-Staat'ın ne olduğunu anlamak kabil değildir. Vereceğimiz bir iki misal, bu mefhumları biraz aydınlatmağa hizmet edebilir.

15 Şubat 1838 günü Prusya İçişleri Bakanı G. A. R. von Rochow, Prusya şehirlerinden birinde halkın şikâyetini şu sözlerle cevaplandırmıştı: “Devlet Reisinin icraatını kendi dar kafasıyla ölçmeğe kalkışmak ve bu icraatın doğruluğu hakkında umumî bir hüküm vermek küstahlığında bulunmak, bir tebaanın haddi değildir.” Bu hâdise, Alman liberalizminin mutlâkiyete meydan okuduğu ve efkârı umumiyenin bürokrasi rejimindeki tahakküm temayüllerini şiddetli bir iğbirarla karşıladığı bir çağda cereyan etmiştir.

Yarım asır sonra, Alman liberalizmi tamamiyle tarihe karışmış bulunuyordu. Kayzer'in sosyal politikası, aşırı milliyetçilik ve hükûmetin iş hayatına müdahalesi ile neticelenen devletçilik sistemi liberalizmin son izlerini silmişti. O kadar ki; 1 Mayıs 1891'de, Strasburg Üniversitesi rektörü G. F. Knapp'ın Alman hükûmet sistemini tebarüz ettiren şu sözleri hiç kimse tarafından yadırganmamıştır: “Resmî makamlarımız, iktidarın ellerinden alınmasına asla müsaade etmeyeceklerdir. Biz, parlamento ekseriyetine karşı Efendi'liğimizi göstermeyi biliriz. Hiçbir nizam, yüksek tahsilli ve âlicenap devlet memurlarının üstünlüğü kadar kolaylıkla idame ettirilemez ve şükranla karşılanamaz. Almanya, resmî makamların her şeyden üstün tutuldukları bir devlettir ve ümit ederiz ki öyle kalacaktır.”

Bir İngiliz veya Amerikalıdan böyle bir düşünce sadır olmasına imkân yoktur. Bu sözler, 19'uncu asırda İngiltere ve Amerika'da hâkim mevki tutan fikir hareketleri ile Alman içtimai felsefesi arasında, 1870 yılından sonra beliren uçurumu açıkça göstermeye kâfidir.